

Infoproduct: Indienen van een verzoekschrift tot vaststelling van staatloosheid

op grond van de Wet Vaststellingsprocedure Staatloosheid (Wvs, verder 'procedure')

Inhoudsopgave:

1. Doel van dit document
2. Juridisch en normatief kader
3. Procedurele aspecten
4. Verzoekschrift – format en inhoud
5. Rechtsgevolgen
6. Informatiebronnen

1. Doel van dit document

Dit document is door ASKV gemaakt en is bedoeld om advocaten, juristen en juridisch medewerkers bij maatschappelijke organisaties te informeren over de procedure voor de vaststelling van staatloosheid en het indienen van een verzoekschrift bij de rechtbank in Den Haag te vergemakkelijken. Dit document reikt inhoudelijke elementen aan die in het verzoekschrift opgenomen kunnen worden, gebaseerd op internationale verdragen, nationale wetgeving, jurisprudentie en academisch-juridische analyses. Sinds oktober 2023 kunnen staatloze mensen zich als dusdanig in de BRP laten registreren via de Evidente Staatloosheid route (bij de gemeentes en de IND) of via de rechtbank in Den Haag voor complexere zaken. Dit document focust zich op de vaststelling bij de rechtbank.

In het Basisregister personen (BRP) stonden per 1 januari 2025 23.366 personen ingeschreven als staatloos of nationaliteit onbekend, waarvan 4365 personen als erkent staatloos (Bron: CBS). Het is zeker dat binnen de groep 'nationaliteit onbekend' duizenden staatloze mensen zitten. Ook verblijven er staatloze mensen in Nederland die niet in het BRP geregistreerd staan. Toegang tot basale mensenrechten is beperkt voor staatlozen in Nederland. Registratie in het BRP als vastgesteld staatloze biedt voordelen ten opzichte van registratie als 'nationaliteit onbekend': het vergemakkelijkt juridische procedures, maakt naturalisatie eenvoudiger en biedt toegang tot andere rechten.

Dit document is met zorg gemaakt door ASKV. Als u feitelijke onjuistheden vindt of feedback heeft, kunt u contact met ons opnemen via rechtopennationaliteit@askv.nl. Meer informatie over ons werk rond staatloosheid: www.askv.nl/staatloosheid. Dit document is informatief en vervangt geen juridisch advies.

2. Juridisch en normatief kader

Het internationale kader inzake staatloosheid steunt hoofdzakelijk op twee complementaire verdragen: het Verdrag betreffende de status van staatlozen (1954) en het Verdrag tot beperking der staatloosheid (1961). Samen zorgen beide verdragen enerzijds voor bescherming van personen die reeds staatloos zijn en anderzijds voor het structureel terugdringen van nieuwe gevallen van staatloosheid. De Nederlandse Staat is partij bij beide verdragen en is dus verplicht de verdragen na te leven.

Verdrag betreffende de status van staatlozen (1954)

Het Verdrag betreffende de status van staatlozen van 1954 definieert wie als staatloze wordt beschouwd en bevat waarborgen ter bescherming van de rechtspositie van staatloze personen.

Relevante bepalingen

- Artikel 1: definitie van staatloosheid. Een staatloze is een persoon die door geen enkele staat, krachtens diens wetgeving, als onderdaan wordt beschouwd.
- Artikel 16: recht op toegang tot de rechter.
- Artikelen 17 e.v.: toegang tot arbeid.
- Artikel 22: toegang tot onderwijs.
- Artikel 27: afgifte van identiteitsbewijzen.
- Artikel 28: afgifte van reisdocumenten.

Relevante uitgangspunten voor een verzoekschrift

- Het doel van het Verdrag van 1954 is te waarborgen dat staatloze personen hun fundamentele rechten effectief kunnen uitoefenen en volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen.
- Het verdrag stelt minimumnormen vast voor de behandeling van staatloze personen. Nationale regelgeving en praktijk dienen in overeenstemming te zijn met deze internationale normen.
- Bij de toepassing van artikel 1 dient niet uitsluitend naar de tekst van de nationaliteitswetgeving te worden gekeken. Volgens het UNHCR Handbook on Protection of Stateless Persons (2014) moet ook rekening worden gehouden met de wijze waarop die wetgeving in de praktijk wordt toegepast, waaronder administratieve procedures, bewijsvereisten en besluitvorming door bevoegde autoriteiten.
- Vaststelling van staatloosheid mag niet leiden tot het miskennen van een bestaande nationaliteit. Indien een persoon daadwerkelijk een nationaliteit bezit, heeft erkenning als onderdaan van die staat voorrang boven erkenning als staatloze.

Verdrag tot beperking der staatloosheid (1961)

Het Verdrag tot beperking der staatloosheid van 1961 heeft tot doel staatloosheid te voorkomen en terug te dringen. Daartoe bevat het regels over verkrijging, behoud en verlies van nationaliteit.

Relevante uitgangspunten voor een verzoekschrift

- Het verdrag geeft uitvoering aan het recht op een nationaliteit en verplicht staten maatregelen te nemen om staatloosheid te voorkomen.
- Het biedt waarborgen tegen staatloosheid als gevolg van geboorte, verlies van nationaliteit of afstand van nationaliteit.
- Het verdrag beoogt uitsluiting en marginalisering als gevolg van staatloosheid te voorkomen en de effectieve uitoefening van fundamentele rechten te bevorderen.

Relevante bepalingen

- Artikel 1: verplicht staten nationaliteit te verlenen aan personen die op hun grondgebied zijn geboren en anders staatloos zouden zijn.
- Artikelen 1-4: waarborgen ter voorkoming van staatloosheid bij geboorte.
- Artikelen 5-8: waarborgen ter voorkoming van staatloosheid bij verlies of afstand van nationaliteit.

Relevante Nederlandse wetgeving

De wetten en de daarop gebaseerde regelgeving die relevant voor de procedure vaststelling staatloosheid zijn:

- Wet basisregistratie personen (Wet BRP)
- Rijkswet op het Nederlanderschap (RWN)
- Vreemdelingenwet 2000 (Vw 2000)
- Wet Vaststellingsprocedure Staatloosheid (WvS)

Rijkswet op het Nederlanderschap (RWN)

De RWN vormt de basis van het Nederlandse nationaliteitsrecht en sluit aan bij internationale verdragen, waaronder het Verdrag tot beperking der staatloosheid van 1961.

Voor staatloosheidszaken zijn met name relevant:

- Artikel 1, eerste lid, onder f: definitie van staatloosheid.
- Artikel 4: verkrijging van het Nederlanderschap door geboorte (afstamming).
- Artikel 5: verkrijging van het Nederlanderschap door adoptie.
- Artikel 6: optieprocedure voor in Nederland geboren staatloze kinderen.
- Artikelen 7 en 8: naturalisatie van staatloze personen.

Wet vaststellingsprocedure staatloosheid (WvS)

Sinds 1 oktober 2023 biedt de WvS een procedure waarmee staatloosheid door de rechtbank Den Haag kan worden vastgesteld.

Belangrijke bepalingen zijn:

- Artikel 2, eerste lid: iedere belanghebbende met woonplaats of gewone verblijfplaats in Nederland kan een verzoek tot vaststelling van staatloosheid indienen.
- Artikel 2, tweede lid: de rechtbank stelt staatloosheid vast indien niet blijkt dat de verzoeker door enige staat als onderdaan wordt beschouwd.

- Artikel 3, tweede lid: een verzoek is niet-ontvankelijk zolang een asielaanvraag nog niet onherroepelijk is afgedaan.

Vreemdelingenwet 2000

De Vreemdelingenwet bevat bepalingen over de vreemdelingenadministratie. Deze gegevens kunnen relevant zijn voor de beoordeling van nationaliteit en staatloosheid in procedures op grond van de WvS en de RWN.

Juridisch karakter van de vaststelling

De vaststelling van staatloosheid heeft een declaratoir karakter: zij bevestigt een bestaande juridische situatie en schept geen nieuwe status. De beoordeling vindt ex nunc plaats. De rechtbank beoordeelt of de verzoeker op het moment van de beslissing door geen enkele staat als onderdaan wordt beschouwd. Een eventuele toekomstige verkrijging van een nationaliteit is daarbij niet doorslaggevend.

3. Procedurele aspecten

Verzoekschrift in te dienen bij: Rechtbank Den Haag, sector civiel recht, team Familie.

Postadres: Rechtbank Den Haag, Team Handel/Centrale Griffie

Rechtsgebied: Civiel recht: personen- en familierecht

Partijen: Verzoeker vs de Nederlandse Staat (Minister van Justitie)

Verzoeker: Iedereen die er belang bij heeft staatloosheid te laten vaststellen.

Ontvankelijkheid:

- Verzoeker heeft Nederland als woonplaats of gewone verblijfplaats (Artikel 2, lid 1 WvS). Dit duidt op feitelijk verblijf, en niet een juridische status.
- Het bezitten van een verblijfsvergunning is geen directe formele eis voor de toegang tot de voorgestelde vaststellingsprocedure. Ook personen die geen rechtmatig verblijf hebben in Nederland kunnen onder deze procedure een verzoek tot vaststelling van staatloosheid doen (BRON: https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/35687_wet_vaststellingsprocedure)
- Dit wordt door de UNHCR uitgelegd als stabiel, feitelijk verblijf in geval van mensen mét een verblijfsvergunning. Als er geen sprake is van een verblijfsvergunning, dan spreekt UNHCR van personen die zich in een land hebben gevestigd, daar al meerdere jaren verblijven en verwachten er ook in de toekomst te blijven wonen (Bron: Handbook on protection of stateless persons, under the 1954 convention relating to the status of stateless persons, paragraaf 139 (2014), <https://www.unhcr.org/wp-content/uploads/sites/91/2024/01/ENUNHCR-Handbook-on-Protection-of-Stateless-Persons.pdf>).

- In de praktijk, is de ervaring van ASKV, hoeven gedocumenteerde noch ongedocumenteerde verzoekers daadwerkelijk aan te tonen in de Rechtbank dat zij Nederland hun woonplaats of gewone verblijfplaats is. Rechtbank overweegt dit doorgaans bij het beoordelen van de ontvankelijkheid van verzoeker en stelt simpelweg vast dat verzoeker in Nederland woont.
- Indien nodig kan verblijf in Nederland met de volgende bewijsstukken en overwegingen worden aangetoond:
 - Registratie in de Basisregistratie Personen (BRP); bewijs van verblijf in een opvanglocatie (bijvoorbeeld COA); verklaringen van derden, zoals hulporganisaties, werkgevers of verhuurders; andere documenten die het verblijf ondersteunen, zoals medische dossiers, schoolinschrijvingen of correspondentie met overheidsinstanties.
 - Feitelijk verblijf: Het verblijf moet daadwerkelijk plaatsvinden in Nederland; de verzoeker moet fysiek aanwezig zijn en niet slechts een administratieve band met Nederland hebben.
 - Bestendig verblijf: Het verblijf moet continu zijn en niet incidenteel of tijdelijk. Kortdurende bezoeken of verblijf met de intentie om door te reizen naar een ander land voldoen niet aan deze eis.
- Verblijf van verzoeker hoeft niet rechtmatig of gedocumenteerd te zijn. Ongedocumenteerd verblijf op zichzelf is geen grondslag voor afwijzing van de ontvankelijkheid in de civiele vaststellingsprocedure.
- Het is niet mogelijk om de vaststellingsprocedure voor staatloosheid gelijktijdig te doorlopen met een *lopende asielprocedure* in Nederland. Een verzoek tot vaststelling van staatloosheid is niet-ontvankelijk zolang er een aanvraag om een verblijfsvergunning asiel loopt en daarop nog niet is beslist. Als tijdens een reeds gestarte vaststellingsprocedure alsnog een asielverzoek wordt ingediend, wordt de behandeling van de vaststellingsprocedure aangehouden tot definitief op de asielaanvraag is beslist.
- De rechtbank heeft geoordeeld dat ook een asielaanvraag die vanwege de Richtlijn Tijdelijke Bescherming inhoudelijk is aangehouden, moet worden aangemerkt als een lopende asielprocedure in de zin van artikel 3 lid 2 Wvs. Zolang die procedure niet definitief is afgerond, is een verzoek tot vaststelling van staatloosheid niet-ontvankelijk (Rb. Den Haag 24 juni 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:13136).
- Ook personen die een parallelle juridische procedure over *nationaliteit* hebben lopen waar een *bindende* uitspraak uit zal voortvloeien kunnen niet tegelijkertijd een vaststellingsprocedure voor staatloosheid doorlopen. Echter, een parallelle juridische procedure over nationaliteit die niet resulteert in een bindende uitspraak staat een procedure niet in de weg (Bronnen: Kamerstukken II 2020/21, 35 687, nr. 3 (Memorie van Toelichting), Wvs, met name paragraaf Wisselwerking met andere procedures, en Kamerstukken II 2021/22, 35 687, nr. 6 (Nota naar aanleiding van het verslag)).

Ontvankelijkheid op basis van belang: Verzoek wordt alleen ontvankelijk verklaard als verzoeker een duidelijk belang heeft bij vaststelling staatloosheid. Artikel 2 lid 1 WvS spreekt van een ‘onmiddellijk belang’. Dit wordt ook wel verwoord als een persoonlijk, rechtstreeks, concreet, onmiddellijk en/of voldoende belang. De Nederlandse Staat onderkent dat staatloosheid enkele specifieke rechten oplevert, zoals onder voorwaarden een versnelde verkrijging van het Nederlanderschap. Hierdoor is er een belang voor een gesteld staatloze zijn staatloosheid door de overheid erkend te krijgen. Daarnaast is het niet hebben van een nationaliteit een identiteitskwestie die de betrokkene wezenlijk raakt. De erkenning hiervan door de overheid is daarmee ook van grote symbolische waarde (bron: Kamerstukken II 2020/21, 35 687, Regels met betrekking tot de vaststelling van staatloosheid, nr. 3, Memorie van Toelichting (Wet vaststellingsprocedure staatloosheid), Inleiding, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35687-3.html>).

- Mogelijke formulering van belang van verzoeker: “Verzoeker is van oordeel dat zij/hij sinds [datum] staatloos is / op [datum] staatloos was. De Staat der Nederlanden cq de minister van Justitie en Veiligheid erkent de staatloosheid van verzoeker niet. Verzoeker heeft derhalve een belang bij de vaststelling van haar/zijn staatloosheid.”
- Of simpeler: “Verder is niet in geschil dat verzoeker onmiddellijk belang heeft bij het verzoek tot vaststelling van staatloosheid, zodat hij ontvankelijk is in haar/zijn verzoek.”
- Meer inhoudelijke formulering van het belang van verzoeker: Vaststelling van staatloosheid bepaalt de rechtspositie van verzoeker in Nederland. Dat kan zijn; toegang tot een vreemdelingenpaspoort, de mogelijkheid voor in Nederland geboren staatlozen om versneld Nederlander te worden via de optieprocedure, een duidelijkere rechtspositie in verblijfs- of sociale procedures en bescherming tegen uitzetting.
- In de praktijk wordt het vereiste onmiddellijke belang doorgaans snel aangenomen. Een voorbeeld van een uitzondering betreft situaties waarin de verzoeker inmiddels reeds als staatloos staat geregistreerd in de BRP. In dat geval kan het procesbelang ontbreken (Rb. Den Haag 14 mei 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:8847).

Niet-ontvankelijkheid: In een recente zaak stelde de rechtbank Den Haag vast dat verzoeker inmiddels in de Basisregistratie Personen (BRP) stond geregistreerd als staatloos. Dit betekent dat verzoeker geen belang (meer) heeft bij het verzoek tot vaststelling van zijn staatloosheid en niet-ontvankelijk is in zijn verzoek. (Rb. Den Haag 21 mei 2025 ECLI:NL:RBDHA:2025:8847)

Rol advocaat: Verzoeker moet zich in de procedure laten vertegenwoordigen door een advocaat die lid is van de Nederlandse Orde van Advocaten (<https://www.rechtspraak.nl/onderwerpen/staatloosheid>).

Gemachtigde partij: Op basis van het principe van vertegenwoordigbaar recht kan een advocaat optreden als de gemachtigde partij voor een wettelijk vertegenwoordiger van de

verzoeker, zoals een voogd of een voogdijinstelling (bijv. Nidos), of een curator in het geval van wilsonbekwaamheid of psychische kwetsbaarheid van de verzoeker.

Rol van Immigratie- en Naturalisatiedienst: (IND): De IND heeft een centrale en wettelijk verankerde rol in de staatloosheidsvaststellingsprocedure.

- De IND treedt in de vaststellingsprocedure voor staatloosheid op als procespartij namens de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid en fungeert daarbij als verweerder in de procedure.
- Op grond van Artikel 3, lid 1, WvS is geen verplichte procesvertegenwoordiging vereist, waardoor de IND zelfstandig in rechte kan optreden namens het bevoegde bestuursorgaan, dwz de staatssecretaris.
- Binnen de procedure brengt de IND informatie uit haar vreemdelingendossiers en overige relevante gegevens in. Deze informatie wordt door de rechtbank betrokken bij de beoordeling van het verzoek (Kamerstukken II 2020/21, 35 687, nr. 3, par. 4 “Inrichting vaststellingsprocedure”, subparagraaf “Rol van de IND en het horen van betrokkene”).
- De IND kan de door de verzoeker gestelde feiten toelichten en betwisten binnen haar procespositie als verweerder.

Proceskosten – indiening verzoekschrift

- **Kosten van de advocaat:**
- Verzoeker heeft mogelijk recht op gesubsidieerde rechtsbijstand. In dat geval betaalt de Raad voor Rechtsbijstand (RvR) (een gedeelte van) de salariskosten van advocaat. Daartoe kan advocaat een **reguliere toevoeging** aanvragen.
- Om een toevoeging te kunnen aanvragen ihkv de procedure is een inschrijving bij de **Raad voor Rechtsbijstand voor het rechtsgebied Vreemdelingenrecht** vereist. Dat kan eventueel een voorwaardelijke inschrijving zijn.
 - Als de procedure gevoerd wordt zonder toevoeging, dan gelden er geen wettelijke of RvR-beperkingen mbt inschrijving.
 - De hoogte van de toevoeging cq de eigen bijdrage van verzoeker zijn afhankelijk van het inkomen van verzoeker (<https://www.rechtsbijstand.nl/mediation-rechtsbijstand/hoeveel-betalen/eigen-bijdrage/>).

Griffierecht: verzoeker is de Rechtbank griffierecht verschuldigd.

- Griffierecht moet betaald worden binnen vier weken na datum indiening verzoekschrift.
- Een civiel verzoekschrift vaststelling staatloosheid valt in de categorie Zaken van onbepaalde waarde; hiervoor is het griffierecht voor natuurlijke personen in 2026 vastgesteld op € 341.
- Voor onvermogensdigen geldt een tarief van € 93. Om als verzoeker voor dit tarief in aanmerking te komen, moet bij het verzoekschrift een toevoeging of inkomensverklaring worden overgelegd. Daarnaast laat de praktijk zien dat in uitzonderlijke gevallen volledige vrijstelling van griffierecht mogelijk is. Hoewel de Wvs-procedure civielrechtelijk van aard is, heeft de rechtbank in een recente zaak afgezien van het heffen van griffierecht wegens de onvermogensdigheid van de verzoeker. Voor

ongedocumenteerde en aantoonbaar onvermogene verzoekers verdient het daarom aanbeveling om subsidiair om vrijstelling van griffierecht te verzoeken

- Inkomensverklaring van de Raad voor Rechtsbijstand. Deze verklaring kan aangevraagd worden via een van de volgende routes: met DigiD - via het Portaal van de Raad voor Rechtsbijstand, <https://login.rvr.org/link/ikv>, of met BSN – dmv het aanvraagformulier inkomensverklaring. Het ingevulde formulier kan dan verstuurd worden, per email naar aanvraagikv@rvr.org of per gewone post naar Raad voor Rechtsbijstand, Postbus 70503, 5201 CD Den Bosch.

Stappen en termijnen

- Opstellen verzoekschrift en dossieropbouw
- Indienen van verzoekschrift (door advocaat namens verzoeker) met alle ondersteunende documentatie in bij de rechtbank (Artikel 3 lid 3 Wv's)
- Binnen zes maanden na indiening van het verzoek doet de rechtbank uitspraak (beschikking). Deze termijn kan met zes maanden verlengd worden, indien de rechtbank dat noodzakelijk acht. Mogelijke redenen voor verlenging:
 - De zaak is complex en aanvullend onderzoek is nodig (zoals extra bewijs, deskundigen of informatie uit het buitenland)
 - Zorgvuldigheid vereist extra tijd vanwege de grote gevolgen voor de verzoeker.
 - Internationale rechtsvragen, procedurele complicaties of uitzonderlijke omstandigheden rechtvaardigen een verlenging
 - De rechtbank moet een verlenging altijd schriftelijk motiveren en partijen hierover informeren
- Ook de termijn van 12 maanden (6 + 6 maanden) kan in uitzonderlijke gevallen worden overschreden; Dit kan enkel met instemming van beide partijen.
- De IND brengt relevante informatie uit haar vreemdelingendossier in. Indien informatie ontbreekt, kan de IND de verzoeker vragen aanvullende gegevens aan te leveren. De IND beoordeelt en verifieert overlegde documentatie, onder meer op authenticiteit. De IND beoordeelt de aangeleverde informatie binnen haar rol als procespartij (Kamerstukken II 2020/21, 35 687, nr. 3).
- De IND neemt in de procedure een standpunt in over de gestelde staatloosheid, dat als processtandpunt wordt ingebracht bij de rechtbank.
- De advocaat krijgt de gelegenheid om schriftelijk te reageren op het standpunt van de IND binnen de door de rechtbank bepaalde termijn.
- Tijdens de zitting bespreekt de rechter het verzoek in de rechtbank.
 - Als het IND-advies positief is, dan kan de rechtbank bepalen dat er geen zitting nodig is.
 - Verzoeker is niet verplicht de zitting bij te wonen
- De rechtbank doet in beginsel binnen vier weken na de zitting uitspraak (bron: https://www.rechtspraak.nl/binaries/_rts_1768309133314/content/assets/uit/lov/pr/lov-pr-procesreglement-familie-jeugdrecht-rechtbanken-2026.pdf).

Cassatie

- Tegen de uitspraak/eindbeschikking van de rechtbank in deze procedure is alleen cassatie bij de Hoge Raad mogelijk, er is geen beroep mogelijk bij het gerechtshof rechtbank (Art 3 lid 5 Wv's).
- Cassatie kan alleen ingesteld worden door een advocaat die tot de Cassatiebalie is toegelaten.
- Cassatie moet bij de Hoge Raad worden ingesteld binnen 3 maanden na uitspraak (beschikking) door de rechter. Als er binnen 3 maanden geen cassatie is ingesteld, staat de uitspraak vast.
- Zowel verzoeker als de Staat kunnen in cassatie gaan.
- De Hoge Raad kent geen vaste wettelijke termijn waarbinnen uitspraak moet worden gedaan in een cassatieprocedure. De duur van de cassatieprocedure hangt af van de complexiteit van de zaak, de werklast van de Hoge Raad en eventuele bijzondere omstandigheden.
- Kosten Griffierechten – te betalen aan de Hoge Raad, zowel door de partij die de cassatieprocedure start als door verweerder. Voor 2026 zijn de griffierechten voor natuurlijke personen en voor onvermogenen vastgesteld op EUR 386
- De Hoge Raad kan op twee gronden casseren:
 - schending van het recht (onjuiste of te beperkte toepassing van een rechtsregel uit de wet of het nalaten van toepassing daarvan), of
 - schending van procesregels (gebrekkige motivering of onbegrijpelijke redenering in de beschikking).
- In cassatie kunnen geen nieuwe feiten, bewijzen, getuigenverklaringen of deskundige inbreng naar voren worden gebracht.
- De cassatieprocedure verloopt schriftelijk, er worden geen zittingen gehouden.
- Uniforme procesinleiding: De procedure is uniform en analoog aan andere verzoekschriftprocedures (artikel 17 RWN).

4. Verzoekschrift – format en inhoud

Format verzoekschrift

Modellen voor de Rechtspraak VIII.5.31 - VIII.5.31 Verzoek tot vaststelling van staatloosheid, raadpleegbaar via InView van WoltersKluwer

Verzoek tot vaststelling van staatloosheid

Aan de Rechtbank Den Haag

Verzoeker woont/verblijft in Nederland te _____, en kiest woonplaats op het kantooradres van _____ aan de _____ te _____ van welk kantoor mr. _____ deze zaak als advocaat behandelt.

(Verzoeker verzoekt uw rechtbank het in dezen verschuldigde griffierecht vast te stellen overeenkomstig de norm voor onvermogenen, en overlegt daartoe het navolgende bewijsstuk: _____)

Verzoeker is op de hierna te noemen gronden van oordeel, dat hij sedert _____ staatloos is/op _____ staatloos was.

Door de Staat der Nederlanden (c.q. de minister van Justitie en Veiligheid), zetelende te 'sGravenhage, die ten deze als verweerder dient te worden aangemerkt, wordt de staatloosheid van verzoeker echter niet erkend.

Verzoeker heeft derhalve een belang bij de vaststelling van zijn staatloosheid.

Grondslag:

_____;

Verzoek:

- a. vast te stellen, dat verzoeker (sinds _____) staatloos is/op _____ staatloos was;
- b. een dag en uur te bepalen, waarop de behandeling van dit verzoekschrift zal aanvangen;
- c. de te geven beschikking uitvoerbaar bij voorraad te verklaren;
- d. de Staat der Nederlanden te veroordelen in de kosten van dit geding.

(plaats en dagtekening)

(handtekening van de advocaat)

Aantal exemplaren:

vier voor de griffie, één voor eigen dossier.

Inhoud verzoekschrift

Procedurele gegevens: rechtbank, datum

Identiteit en gegevens van verzoeker: Volledige naam, geboortedatum, geboorteplaats en huidig adres in Nederland. Dit kan ook een briefadres zijn, bijvoorbeeld het adres van een gemachtigde (zoals advocaat), een maatschappelijke organisatie of een opvanglocatie.

Stelling en feitelijke onderbouwing van staatloosheid ontleend aan UNHCR, *Handbook on Protection of Stateless Persons* (2014), met name de hoofdstukken over de vaststelling van staatloosheid en de beoordeling van relevante banden met staten in het nationaliteitsrecht, in samenhang met Kamerstukken II 2020/21, 35 687, nr. 3 (Memorie van Toelichting).

- Persoonsgegevens van ouders (naam, geboorteplaats, herkomst, afstamming)
- Historische context

- Individuele migratiegeschiedenis van familie
- Betrekken van landen in beoordeling staatloosheid van verzoeker. NB: Het ontbreken van een nationaliteit hoeft niet ten opzichte van iedere Staat ter wereld te worden vastgesteld. Er hoeft alleen rekening te worden gehouden met die Staten waarmee een persoon een relevant verband heeft, doorgaans op basis van geboorte op het grondgebied, afstamming, huwelijk, adoptie of gewone verblijfplaats.
- Pogingen tot verkrijging van nationaliteit.
- Contacten met autoriteiten van landen waarmee verzoeker aanknopingspunt heeft, waaronder ambassadebezoeken

Belang bij het verzoek: Motivering waarom verzoeker een direct belang heeft bij de vaststelling (toegang tot rechten en voorzieningen; verdere stappen richting optierecht, naturalisatie).

Bewijsstukken/ bijlagen (zie hieronder).

Juridische basis en argumentatie, ontleend aan UNHCR, *Handbook on Protection of Stateless Persons* (2014).

Bij de beoordeling van staatloosheid staat de definitie uit artikel 1 van het Verdrag betreffende de status van staatlozen (1954) centraal. Deze definitie is tevens overgenomen in artikel 2 lid 2 Wvs. De rechtbank stelt de staatloosheid van verzoeker vast indien niet is gebleken dat verzoeker door enige staat, krachtens diens wetgeving, als onderdaan wordt beschouwd.

De rechtspraak van de rechtbank Den Haag geeft inmiddels belangrijke handvatten voor de uitleg van de verschillende onderdelen van deze definitie.

Enige staat

Het ontbreken van een nationaliteit hoeft niet ten opzichte van iedere staat ter wereld te worden onderzocht. Volgens het UNHCR Handbook en de Nederlandse rechtspraak hoeven slechts de staten te worden betrokken waarmee de verzoeker een relevante band heeft. Een dergelijke band kan voortvloeien uit geboorte op het grondgebied, afstamming, huwelijk, adoptie of gewone verblijfplaats. In het verzoekschrift dient daarom gemotiveerd te worden welke staten relevant zijn voor de beoordeling van de staatloosheid van verzoeker.

Krachtens diens wetgeving

De rechtbank heeft verduidelijkt dat niet uitsluitend gekeken mag worden naar de letter van de buitenlandse nationaliteitswetgeving. Ook de praktische toepassing van die wetgeving moet worden betrokken bij de beoordeling. Nationaliteitswetgeving die in theorie toegang biedt tot een nationaliteit kan in de praktijk ontoegankelijk blijken door administratieve belemmeringen, discriminatie of structurele uitsluiting. In dergelijke gevallen kan ondanks een theoretische aanspraak toch sprake zijn van staatloosheid (Rb. Den Haag 8 juli 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:16742).

Bij het opstellen van een verzoekschrift is het daarom van belang niet alleen de relevante nationaliteitswetgeving over te leggen, maar ook informatie over de toepassing daarvan in de praktijk. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van ambtsberichten, landenrapporten, academische bronnen en verklaringen van deskundigen.

Wordt beschouwd als onderdaan

De rechtbank heeft daarnaast benadrukt dat groot belang toekomt aan de vraag of de autoriteiten van een staat de verzoeker daadwerkelijk als onderdaan beschouwen. Het standpunt van buitenlandse autoriteiten kan daarbij doorslaggevend zijn. Wanneer de bevoegde autoriteiten weigeren een persoon als onderdaan te erkennen of registreren, kan dit zwaar meewegen bij de beoordeling van staatloosheid, zelfs wanneer discussie mogelijk is over een theoretische aanspraak op nationaliteit op grond van de nationale wetgeving (Rb. Den Haag 8 juli 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:16742; Rb. Den Haag 8 juli 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:16748).

Om die reden kunnen verklaringen van ambassades, consulaten en andere bevoegde autoriteiten belangrijke bewijsstukken vormen in een vaststellingsprocedure.

Bewijslast (*burden of proof*)

- De bewijslast in een procedure tot vaststelling van staatloosheid is in beginsel **gedeeld**. Zowel de verzoeker als de IND dienen alle relevante informatie en bewijsstukken aan te dragen waarover zij beschikken of redelijkerwijs kunnen beschikken. De verzoeker heeft een inspanningsverplichting en dient naar waarheid te verklaren, zijn of haar situatie zo volledig mogelijk uiteen te zetten en alle redelijkerwijs beschikbare documenten over te leggen.
- De rechtbank heeft bevestigd dat de bewijslast in de vaststellingsprocedure niet uitsluitend op de verzoeker rust. Hoewel van verzoeker wordt verwacht dat deze naar waarheid verklaart en alle redelijkerwijs beschikbare informatie overlegt, geldt ook voor de Staat een actieve rol bij het vergaren van relevante informatie. De rechter vervult bovendien een zelfstandige rol bij de waardering van de aangevoerde feiten en bewijsmiddelen (Rb. Den Haag 12 juni 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:11410). Volgens de rechtbank moeten identiteit en afstamming met enige zekerheid vaststaan, waarbij een vermoeden van juistheid van de gestelde feiten voldoende kan zijn.
- De rechtbank houdt er rekening mee dat staatloze personen vaak niet beschikken over identiteits-, nationaliteits- of burgerlijke standdocumenten. Het ontbreken van dergelijke documenten vormt daarom niet zonder meer een belemmering voor de vaststelling van staatloosheid. De rechtbank beoordeelt of de verzoeker alles heeft gedaan wat redelijkerwijs van hem of haar mag worden verwacht om bewijs te verkrijgen (zie ECLI:NL:RBDHA:2026:16748 en ECLI:NL:RBDHA:2025:26744).
- Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen het **niet kunnen** en het **niet willen** overleggen van bewijs. Indien het ontbreken van documenten objectief verklaarbaar is, bijvoorbeeld omdat geen enkele staat de verzoeker als onderdaan erkent of documenten verstrekt, wordt dit niet zonder meer aan de verzoeker tegengeworpen.
- Wanneer schriftelijk bewijs ontbreekt, kunnen de geloofwaardigheid van de verklaringen van de verzoeker, de consistentie van het relaas en andere beschikbare aanwijzingen een belangrijke rol spelen. De rechtbank beoordeelt het beschikbare bewijs steeds in onderlinge samenhang.

Bewijsstandaard (*standard of proof, threshold of evidence*)

- De bewijslast of het vereiste bewijsniveau dat nodig is om staatloosheid vast te stellen, moet rekening houden met de inherente moeilijkheden bij het aantonen van staatloosheid, met name gezien de gevolgen van het onjuist afwijzen van een aanvraag. Het eisen van een hoog bewijsniveau voor staatloosheid zou het doel ondermijnen. Verder is extra flexibiliteit gerechtvaardigd wanneer het voor personen moeilijk is om documenten te verkrijgen die afkomstig zijn van een buitenlandse autoriteit en correct .
- Een aanvrager moet meewerken aan het vaststellen van de feiten. Als een aanvrager opzettelijk informatie achterhoudt die zijn of haar identiteit kan bepalen, kan hij of zij er niet in slagen om in redelijke mate aan te tonen dat hij of zij staatloos is, zelfs als de beoordelende autoriteit geen duidelijk bewijs van een bepaalde nationaliteit kan leveren.
- De rechtbank heeft geoordeeld dat alle vormen van bewijs bij de beoordeling kunnen worden betrokken. Van verzoeker wordt verwacht dat hij ten minste een samenhangend relaas geeft over zijn levensloop en de landen waarmee hij relevante banden heeft. Indien weinig documenten beschikbaar zijn, kan meer gewicht worden toegekend aan geloofwaardige verklaringen van verzoeker. Ook informatie uit eerdere asielprocedures kan worden betrokken bij de beoordeling van de betrouwbaarheid van het relaas (Rb. Den Haag 19 december 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:26734; Rb. Den Haag 19 december 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:26744; Rb. Den Haag 19 december 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:26746; Rb. Den Haag 8 juli 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:16748).

Waardering van het bewijs (*weighing the evidence*)

- Wanneer in een vaststellingsprocedure inzake staatloosheid authentiek documentair bewijs met betrekking tot de persoonlijke geschiedenis van een persoon wordt overgelegd, krijgt dit bewijs doorgaans voorrang boven de verklaringen van die persoon zelf.
- Wanneer echter beperkt of geen documentair bewijs over de persoonlijke omstandigheden van een persoon wordt overgelegd, zal extra gewicht worden toegekend aan de schriftelijke en/of mondelinge verklaringen van de aanvrager, aan beschikbare landeninformatie en aan eventuele resultaten van aanvullende navraag bij relevante Staten.

Ondersteunende documenten bij verzoekschrift

IND geeft een lijst met te verzamelen documentatie (<https://ind.nl/nl/vaststellen-staatloosheid>), hier aangevuld met extra opties

- identificerende documenten en reisdocumenten (inclusief verlopen documenten), te denken valt aan:
 - een (verlopen) paspoort (zie hieronder)
 - identiteitskaart;

- geboorteakte;
 - familieboekje;
 - uittreksels van de burgerlijke stand;
 - registratiedocument voor verkiezingen.;
- informatie en documenten over de nationaliteit van uw familieleden, zoals:
 - identiteitsdocumenten en reisdocumenten van uw (groot-) ouders en uw echtgenoot en/of kinderen.
- voor zover van toepassing: een overzicht van de nationaliteit(en) die u hebt gehad, inclusief de reden van verkrijging en verlies daarvan;
- een overzicht van alle plaatsen en landen van verblijf vanaf de geboorte tot aankomst in Nederland van u en de bijbehorende tijdlijn met verblijfsgegevens;
- informatie en stukken over verzoeken aan autoriteiten in het land van herkomst of andere buitenlandse autoriteiten (inclusief ambassades en/of consulaten) over:
 - pogingen om een nationaliteit te verkrijgen of te laten vaststellen;
 - handelingen die hebben geleid tot verlies van een nationaliteit;
 - pogingen om staatloosheid te laten vaststellen;
- informatie en stukken uit andere (al dan niet gerechtelijke) procedures waarin het al dan niet bezitten van een nationaliteit aan de orde was, bijvoorbeeld:
 - een in of buiten Nederland gevoerde asielpcedure;
 - een in of buiten Nederland gevoerde procedure waarin terugkeer naar het land van herkomst aan de orde was.
- overige persoonlijke documenten, zoals:
 - huwelijksakte,
 - rijbewijs,
 - doopakte,
 - militaire registratiekaart,
 - school- of universiteitspas / schoolrapporten en -diploma's,
 - arbeidscontract(en),
 - huurcontract(en) en eigendomsbewijs,
 - medische documenten (zoals vaccinatieboekje, verklaring van een ziekenhuis over geboorte)
- wetgeving van / informatie over de landen waarmee u een relatie hebt (gehad), zoals
 - nationaliteitswetgeving en de toepassing daarvan in de praktijk;
 - Informatie over de positie van staatlozen in het land van herkomst, indien relevant voor de beoordeling;
 - andere landeninformatie die van belang kan zijn voor de beoordeling van het verzoek tot vaststelling van uw staatloosheid, zoals informatie die specifiek betrekking heeft op de minderheidsgroep waartoe u behoort of de regio waar u hebt verbleven.
- verklaringen (onder ede) van derden, bijvoorbeeld naasten, buren of leden van de gemeenschap waarvan u deel uitmaakt over de (redenen van) uw staatloosheid;
- uw eigen verklaringen over (de redenen van) uw staatloosheid.
- **UNRWA Family Registration Card:** In zaken met Palestijnse achtergrond wordt deze vaak als relevant bewijsstuk geaccepteerd.

- **Paspoort:** Het bezit van een authentiek, geldig paspoort leidt tot een vermoeden dat de houder van het paspoort een nationaliteit heeft van het land dat het paspoort heeft uitgegeven. Deze vooronderstelling kan echter worden weerlegd als er bewijs is dat een persoon feitelijk niet als nationaliteit van een Staat wordt beschouwd, bijvoorbeeld wanneer het document een **passport of convenience** betreft of wanneer het paspoort ten onrechte is uitgegeven door een autoriteit die niet bevoegd is om nationaliteitskwesies vast te stellen. In dergelijke gevallen vormt het paspoort geen uitdrukking van de positie van de Staat dat de persoon tot haar onderdanen behoort.
- Er wordt geen vermoeden van nationaliteit aangenomen bij paspoorten die vervalst zijn of op andere wijze frauduleus zijn uitgegeven.

Ambassadebezoek

Onder geen enkele omstandigheid mag contact worden opgenomen met de autoriteiten van een Staat waartegen een persoon stelt een gegronde vrees voor vervolging te hebben, tenzij definitief is vastgesteld dat hij of zij noch een vluchteling is, noch recht heeft op een aanvullende vorm van bescherming. Flexibiliteit kan noodzakelijk zijn met betrekking tot de procedures voor het leggen van contact met buitenlandse autoriteiten om te bevestigen of een persoon al dan niet hun onderdaan is. Sommige buitenlandse autoriteiten aanvaarden verzoeken die rechtstreeks van een andere Staat afkomstig zijn, terwijl andere aangeven dat zij uitsluitend zullen reageren op verzoeken van de betrokken personen zelf (Bron: UNHCR handboek).

Ambassades geven verschillende verklaringen uit (blijkt uit ervaring van de afgelopen twee-drie jaar). Er zijn vier varianten:

- Verificatie cq bevestiging van nationaliteit.
- Ambassade of buitenlandse autoriteit bevestigt schriftelijk dat kan worden vastgesteld dat betrokkene NIET de nationaliteit van dat land heeft.
- Ambassade of buitenlandse autoriteit bevestigt schriftelijk dat NIET kan worden vastgesteld OF betrokkene de nationaliteit van dat land heeft.
- Ambassade of buitenlandse autoriteit kan GEEN UITSPRAAK doen of betrokkenen al dan niet de nationaliteit van dat land heeft.

Verklaringen van ambassades spelen in de huidige rechtspraak een belangrijke rol. Een schriftelijke bevestiging dat een persoon geen nationaliteit bezit vormt vanzelfsprekend sterk bewijs. De rechtbank heeft echter ook betekenis toegekend aan verklaringen waaruit blijkt dat nationaliteit niet kan worden bevestigd of dat geen gegevens over betrokkene bekend zijn. Onder omstandigheden kan zelfs het uitblijven van een reactie relevant zijn, mits voldoende inspanningen zijn verricht om informatie te verkrijgen (Rb. Den Haag 8 juli 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:16742; Rb. Den Haag 8 juli 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:16748).

5. Rechtsgevolgen

Vastgestelde staatloosheid geeft mensen meer rechten.

- Alle overheids- en bestuursorganen in Nederland zijn gebonden aan de vastgestelde staatloosheid (erga omnes) - zolang niet blijkt dat de persoon wel een nationaliteit heeft (Artikel 4, Wvs).
- Uniformiteit en rechtszekerheid: De erga omnes werking voorkomt dat verschillende bestuursorganen tot verschillende conclusies komen over de status van een persoon, wat zorgt voor uniforme toepassing van het recht.
- Bestuursorganen moeten bij de uitvoering van wettelijke regelingen die rechten aan staatloosheid koppelen (zoals naturalisatie, optierecht voor kinderen, reisdocumenten), uitgaand van de rechterlijke vaststelling.
- Zodra de rechter staatloosheid heeft vastgesteld, kan de BRP-registratie worden aangepast van 'nationaliteit onbekend' naar staatloos. Mensen die niet eerder in de BRP geregistreerd stonden kunnen een BRP-registratie verkrijgen.
- Op basis van de aangepaste BRP-registratie kunnen vastgesteld staatlozen een zogenaamd S-document aanvragen, een identiteitsbewijs voor staatlozen in Nederland.
- **Gevolgen voor het verblijfsrecht:** De vaststelling van staatloosheid **leidt niet automatisch tot een verblijfsrecht** in Nederland. Staatloosheid is geen zelfstandige grond voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning.
- In Nederland geboren **staatloze kinderen** zonder rechtmatig verblijf kunnen onder strikte voorwaarden het Nederlanderschap verkrijgen via het nieuwe optierecht, mits zij vijf jaar stabiel hoofdverblijf in Nederland hebben gehad (sub q). Voor kinderen met rechtmatig verblijf geldt dit na 3 jaar.
- Een vaststelling van staatloosheid levert een belangrijk bewijsstuk op in de **buitenschuldprocedure**, omdat het aantoont dat de vreemdeling geen nationaliteit heeft. Dit is relevant omdat één van de voorwaarden voor een buitenschuldvergunning is dat er geen redelijke twijfel bestaat over de identiteit, nationaliteit of staatloosheid van de vreemdeling. De regering heeft daarbij erkend dat staatloosheid een relevante factor vormt bij de beoordeling van de mogelijkheid tot terugkeer en dat bij staatlozen eerder dan bij andere vreemdelingen kan worden aangenomen dat terugkeer buiten hun invloedssfeer onmogelijk is.
- Alleen personen van wie staatloosheid officieel is vastgesteld én die rechtmatig in Nederland verblijven kunnen een reisdocument aanvragen bij de gemeente. Dat is de Nederlandse implementatie van het document dat genoemd wordt in artikel 28 van 1954 Verdrag. Alleen met zo'n reisdocument kunnen staatloze mensen landsgrenzen overschrijden.
- **Naturalisatie** wordt makkelijker. In plaats van na vijf jaar, kan in het geval van vastgestelde staatloosheid na drie jaar legaal verblijf de Nederlandse nationaliteit aanvragen, tegen lagere kosten. (bron: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nederlandse-nationaliteit/staatloosheid>).
- In procedures als naturalisatie, optie en buitenschuld wordt het paspoortvereiste versoepeld of anders toegepast voor staatlozen. Voor naturalisatie en de optieprocedure geldt een expliciete vrijstelling van het paspoortvereiste voor personen die als staatloos zijn geregistreerd in de BRP. Wel geldt in beginsel het vereiste van overlegging van een geboorteakte. Indien sprake is van bewijsnood kan hiervan echter worden afgeweken. Volgens de parlementaire geschiedenis moet daarbij worden

meegewogen of het voor de staatloze persoon daadwerkelijk mogelijk is een geboorteakte te verkrijgen; indien dat niet mogelijk is, kan vrijstelling worden verleend.

6. Informatiebronnen

- www.staatloosheid.nl
- UNHCR Handbook on Protection of Stateless Persons:
<https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2014/en/122573> (30 juni 2014)
- UNHCR Nederland Vaststellingsprocedure staatloosheid; indicatieve bewijzen:
<https://help.unhcr.org/netherlands/wp-content/uploads/sites/53/2023/10/UNHCR-Indicatieve-bewijzen-voor-vaststelling-staatloosheid.pdf> (geen datum)
- UNHCR Background Notes on Gender Equality, Nationality Laws and Statelessness, waarin wordt ingegaan op landen waar wetgeving in de weg staat aan het doorgeven van nationaliteit: <https://www.refworld.org/docid/604257d34.html> (maart 2021)
- UNHCR Refworld – (informatie over) nationaliteitswetgeving: <https://www.refworld.org/>
- European Country of Origin Information Network, waar landeninformatie beschikbaar is: <https://www.ecoi.net/>
- <https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2014/en/122573> voor landeninformatie en nationaliteitsrecht
- The Global Citizenship Observatory (GLOBALCIT) is an online observatory and research network committed to fact-based and non-partisan analysis of citizenship laws and electoral rights around the globe. <https://globalcit.eu/about/>
- Ambtsberichten van Ministerie van Buitenlandse Zaken over relevante landen
- Statelessness Case Law Database van het European Network on Statelessness (ENS): <https://caselaw.statelessness.eu/>

Verdere deskundigheid

- Amsterdam Solidariteits Kommittee Vluchtelingen (ASKV) (landelijk, standplaats Amsterdam) - <https://www.askv.nl/>
- Internationaal Netwerk van Lokale Initiatieven met Asielzoekers (INLIA), (landelijk, standplaats Groningen) - <https://www.inlia.nl/nl>
- Het Expertise Netwerk Ongedocumenteerden (ENO) - <https://www.heteno.nl/>
- UNHCR Nederland - <https://www.unhcr.org/nl/>
- UNHCR global site - <https://www.unhcr.org/>
- European Network Statelessness (ENS) - <https://www.statelessness.eu/>
- Institute on Statelessness and inclusion (ISI) - <https://www.institutesi.org/>
- IND - <https://ind.nl/nl/vaststellen-staatloosheid>